

Маршук Л. М.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Хмельницького національного університету*

Marshuk L. M.

*Postgraduate of the Department of International Economic Relations
Khmelnitskyi National University*

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПОБУДОВИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕСУРСНО-ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

METHODOLOGICAL TOOLS OF THE CONSTRUCTION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISMS OF THE RESOURCE FINANCE POTENTIAL OF ENTERPRISE

Анотація. У статті розкрито процес взаємозв'язку суб'єкта та об'єкта управління ресурсно-фінансовим потенціалом підприємства. Визначено сукупність властивостей потенціалу господарюючого суб'єкта. Розглянуто наукові підходи до визначення організаційно-економічного механізму як елемента економічної системи. Узагальнено методи, проблеми, завдання формування організаційно-економічного механізму ресурсно-фінансового потенціалу промислового підприємства.

Ключові слова: потенціал, організаційно-економічний механізм, методи побудови механізму.

Вступ та постановка проблеми. Нинішні умови ведення фінансово-господарської діяльності змушують промислові підприємства активно реагувати на зміни із пристосуванням до них, швидким вирішенням проблематичних завдань та збереженням темпів виробництва. Зокрема, до проблемних аспектів господарювання належить потреба зростання обсягів виготовлення продукції, доцільного застосування матеріально-технічних, трудових ресурсів, щонайліпшого навантаження технологічного устаткування. Головним серед сукупності проблемних питань можна вважати перспективу застосування наявного фінансово-ресурсного потенціалу з метою протидії несприятливим чинникам.

Не беручи до уваги наявність досить великої кількості досліджень та праць щодо методів формування потенціалу підприємства, наукові опрацювання цієї проблематики залишаються актуальними та вимагають подальшого наукового дослідження. Важливість та складність питання формування необхідного ресурсно-фінансового потенціалу на сучасних підприємствах спричинює потребу поетапного теоретико-практичного дослідження концепцій його соціально-економічного розвитку, властивості кожного елемента, що формує структуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі існує чимало праць щодо побудови організаційно-економічного механізму потенціалу промислових підприємств. Зокрема, до дослідження проблем формування та використання ресурсного і фінансового потенціалу зверталось багато науковців, таких як В. Авдєєнко, О. Ареф'єва, І. Балабанов, В. Бугай, Ю. Гудзь, Н. Касьянова, О. Курінна, Г. Рзаєв, А. Турило та інші.

Організаційно-економічний механізм управління та розвитку економічного потенціалу, що діє сьогодні, не повною мірою задовольняє потребу в підвищенні результативності діяльності підприємств, оптимізації використання ресурсів, зростанні продуктивності праці, прибутковості, забезпеченні конкурентоспроможності продукції. Тому питання дослідження методів побудови організаційно-економічного механізму ресурсно-фінан-

сового потенціалу підприємства потребують ґрунтовного розгляду та вирішення.

Метою статті є узагальнення і поглиблення методів та підходів щодо формування організаційно-економічного механізму ресурсно-фінансового потенціалу промислового підприємства для ефективного використання наявної ресурсної бази, нарощення фінансових ресурсів господарюючого суб'єкта.

Результати дослідження. Фінансово-ресурсний потенціал є одним із головних чинників, що зумовлюють успішність діяльності підприємств у теперішніх умовах ринкового функціонування. Чим більший потенціал підприємства, тим більші перспективи для розвитку воно має, тим більш конкурентноздатним та інвестиційно-інноваційно привабливим воно є.

Загострення соціальних, економічних проблем, відсутність необхідної державної підтримки, недосконалість нормативно-законодавчої бази потребують від підприємств створення такого організаційно-економічного механізму, впровадження якого дало би змогу ефективно використовувати власні ресурси, нарощувати потенційно можливі фінансові ресурси, швидко адаптуватися до впливу змін факторів зовнішнього середовища для досягнення поставлених цілей.

Відповідно до системно-кібернетичного підходу управління система на підприємстві формується із суб'єкта, який здійснює вплив, та об'єкта, на який спрямований вплив керуючого суб'єкта. В основі такої взаємодії лежить прямий та зворотний зв'язок з урахуванням постійного впливу зовнішніх факторів. І саме враховуючи вплив останніх відбуваються зміни в об'єкті управління [1, с. 95].

Нинішнє економічне трактування потенціалу базується на використанні під час фінансово-господарської діяльності різних видів ресурсів. Єдині розбіжності такого бачення полягають в узагальненні ресурсів, яким не властивий взаємозв'язок (потенціал є їхньою загальною характеристикою), або у визначенні потенціалу у вигляді цілісної кількості ресурсів, спроможних нарощувати (збільшувати) різноманітні блага.

За системно-кібернетичного підходу схематично процес впливу керуючого суб'єкта на об'єкт можна представити на рис. 1.

Обрання методичного інструментарію формування організаційно-економічного механізму потенціалу окремого підприємства повинне базуватися на низці притаманних йому властивостей, серед яких можуть бути:

- комплексність, що властива завданням господарювання, головним проблемам в усіх аспектах функціонування підприємства;
- проблематичність вирішення проблем та досягнення поставлених цілей розвитку;
- велика кількість взаємозв'язків між об'єктами економічної системи;
- постійна зміна процесних ситуацій, що існують у динаміці;
- обмеженість наявного ресурсного забезпечення;
- необхідне зростання до відповідності новим стандартам щодо виробництва продукції, оновлення процесів управління підприємством тощо;
- зростання глобалізаційних впливів, конкуренції на ринку;
- посилення значення удосконалення менеджменту;
- системність матеріальних та нематеріальних чинників, перспективи досягти визначеної мети тощо.

Величина фінансового потенціалу впливає на швидкість перетворення ресурсного та виробничого потенціалів у необхідну форму результатів господарювання та на темпи відтворювальних процесів окремого підприємства. Для забезпечення стабільного розвитку, підвищення ефективності господарювання підприємство повинно детально аналізувати та діагностувати рівень фінансового та ресурсного потенціалу.

Варто ідентифікувати наукове бачення організаційно-економічного механізму як елемента економічної системи. Погоджуючись з автором Є.Л. Андрєєвою, варто відзначити, що механізм кожного економічного процесу є складною структурованою цілісністю таких складників, як суб'єкт, об'єкт, мета, інформаційно-аналітичне забезпечення, а також комплекс принципів, функцій, методів та інструментів. Зважаючи на діалектичну єдність понять «потенціал» та «конкурентоспроможність», у

розробленні механізму формування організаційно-управлінського потенціалу необхідно враховувати специфіку об'єкта впливу цього механізму, виходячи з якої, розробляти структурні елементи механізму, такі як суб'єкт та об'єкт, мета механізму, комплекс принципів, функцій, методів та інструментів, які знаходяться у безперервному взаємозв'язку [2, с. 28–29].

Організаційно-господарський механізм є сукупністю організаційних та економічних важелів, що діють на організаційні та економічні параметри системи управління та сприяють отриманню конкурентних переваг, формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу та ефективності діяльності підприємства загалом [3, с. 233]. Виходячи із зазначеного визначення, організаційно-господарський механізм із позиції формування потенціалу підприємства можна ототожнювати з організаційно-економічним механізмом.

Рівень ефективності господарювання будь-якого суб'єкта залежить від правильності вибраних методик цього механізму, законодавчо-нормативної бази, складників системи управління на підприємстві. Використання методів організаційно-економічного механізму забезпечує дотримання правових норм і повноважень, а також застосування заходів примусу й дисциплінарної відповідальності у вирішенні питань щодо ефективності господарської діяльності. З метою ефективної діяльності суб'єкт господарювання має організувати низку взаємопов'язаних видів діяльності, оскільки підприємство може досягти запланованих результатів за умови ефективного використання ресурсної бази та взаємодії функціональних підсистем під час виробничо-господарського функціонування, що пов'язане із застосуванням основних засобів, оборотних коштів, фінансових ресурсів, забезпечення збуту продукції та одержання прибутку, що є визначальним у підвищенні рівня економічної ефективності підприємства [3, с. 234].

Господарський механізм підприємства формують організаційно-економічний, соціальний і правовий механізми, між якими існує сукупність властивих їм взаємозв'язків. Організаційно-економічний механізм є підґрунтям функціонування господарського механізму та формулює основу цього феномену, відображає низку

Рис. 1. Схема процесу взаємозв'язків суб'єкта та об'єкта управління ресурсно-фінансовим потенціалом підприємства

економічних та організаційно-адміністративних важелів і методів, за допомогою яких здійснюється регулювання організаційно-технічних, фінансових, виробничо-технологічних, економічних процесів для одержання підприємством запланованих результатів господарювання.

Варто зауважити, що лише щонайліпша узгодженість сукупності складників організаційно-економічного механізму потенціалу підприємства забезпечить результативне функціонування цілісного механізму господарювання.

Організаційно-економічний механізм функціонування підприємства складається із сукупності важелів, що визначають особливості взаємодії систем менеджменту, виробництва, маркетингу, логістики, на результативність виконання функцій яких впливають вибрані методи управління економічними ресурсами, що в підсумку визначає стан підприємства і рівень досягнення поставлених цілей [4].

Формування дієвого механізму розвитку можливостей промислового підприємства базується на системі (групуванні) різноманітних економічних методів. Метод управління – це сукупність (система) управлінських прийомів, які сприяють забезпеченню високої ефективності діяльності організації. За допомогою правильного вибору методу управління забезпечується чітка організація процесу управління і всієї виробничо-економічної діяльності. Обрання до використання методів управління має на меті забезпечити цілеспрямованість виробничо-кваліфікаційного персоналу, організованість, чіткість, погодженість діяльності, оперативність та своєчасність прийняття управлінських рішень, розпорядливість, гнучкість, дисциплінованість та ініціативність [5, с. 150].

Відповідно до функціональних напрямів утворення потенціалу та його подальшого застосування розрізняють виробничий, маркетинговий, фінансовий та організаційний потенціали. Виробничим потенціалом підприємства є можливість його виробничої структури забезпечити відповідні обсяги виробництва продукції відповідно до існуючого споживчого попиту на ринку. Маркетинговий потенціал є здібністю функціонуючої підсистеми маркетингу суб'єкта господарювання сприяти набуттю рівню конкурентоспроможності.

Для раціонального розподілу фінансових ресурсів під час проходження основних фінансово-господарських процесів підприємство має володіти належним фінансовим потенціалом, тобто мати спроможність придбати необхідні ресурси для виробництва продукції, а також для забезпечення її реалізації. Організаційним потенціалом є спроможність управлінського персоналу сформувати дієву систему взаємодії у розрізі всіх складників потенціалу [6, с. 155–157].

Повноцінне врахування всіх питань щодо формування, реалізації та нарощення фінансового потенціалу підприємства можливе на базі комплексного підходу, який широко використовується на основі часткового застосування перерахованих вище підходів, що в оцінці різних складників фінансового потенціалу підприємства органічно доповнюють один одного. Основним недоліком є трудомісткість, пов'язана з тривалим опрацюванням інформаційних джерел та необхідністю проведення ґрунтовних попередніх розрахунків [7, с. 104].

Інструментарієм менеджменту підприємства є методи, що формують своєрідне ядро функціонування підприємства. Використання системи організаційних методів приводить до формування основ застосування економічних та інших методів, завдяки яким відбуваються усі економічні процеси на підприємстві. Від правильності методичної бази управління залежить ефективність фінансово-господарської діяльності. Отже, економічними методами

побудови механізму потенціалу підприємства є певна кількість способів, прийомів, інструментарію, що використовуються з метою покращення показників фінансово-господарської діяльності, зростання прибутковості, забезпечення конкурентоспроможності продукції та посилення позицій господарюючого суб'єкта на ринку.

Виокремлення методів у механізмі формування ресурсно-фінансового потенціалу підприємства вимагає аналізу факторів впливу на діяльність, умов господарювання, наявного потенціалу, фінансового становища, врахування особливостей виробництва й реалізації продукції, рівня розвитку галузі тощо.

Процес ефективного формування ресурсного та фінансового потенціалу господарюючого суб'єкта пов'язаний із покращенням функціонування системи управління промисловим підприємством у розрізі методико-організаційного, технологічного, інформаційного аспектів.

Побудова механізму управління потенціалом підприємства в умовах глобалізації передбачає вирішення таких завдань, як окреслення мети, цілей формування системи управління конкурентним потенціалом промислового підприємства; визначення елементів управління потенціалом промислового підприємства; обґрунтування зв'язку між встановленими елементами цілісної системи управління потенціалом підприємства; забезпечення збалансованості підсистеми кожного складника з системою менеджменту підприємства; забезпечення гнучкості механізму управління конкурентним потенціалом з максимальним відстеженням та врахуванням будь-яких змін у зовнішньому маркетинговому оточенні підприємства (на світовому, міжнародному, національному, галузевому, міжгалузевому та регіональному рівні); визначення взаємозв'язку та рівня взаємовпливу конкурентних переваг, системи управління конкурентоспроможністю підприємства та конкурентної стратегії; дослідження конкурентоспроможності у межах механізму управління конкурентним потенціалом підприємства на трьох рівнях – міжнародному, галузевому, національному та макrorівні [8, с. 184].

Обрання інструментарію оцінки ресурсного потенціалу дає змогу формувати ефективну систему управління ним на окремих стадіях розвитку та обґрунтовувати відповідність зовнішнім чинникам впливу з метою забезпечення взаємодії з ринком. Суб'єкт господарювання не завжди користується наявним потенціалом власних ресурсів, однак під час систематичного контролю рівня його використання менеджерами можуть вноситися корективи щодо внутрішніх можливостей, а також можна запобігати кризовим ситуаціям. На промислових підприємствах може використовуватись методика оцінки ресурсного потенціалу відповідно до його структурних особливостей, яка ґрунтується на застосуванні системи одиничних, комплексних та інтегральних показників [9, с. 281].

Організаційно-економічний механізм формування та розвитку ресурсно-фінансового потенціалу підприємства повинен вирішувати основні проблеми, а саме – сприяти:

- оновленню, модернізації застосовуваних основних засобів, удосконаленню (або впровадженню нових) технологічних процесів;
- підвищенню рівня кваліфікації управлінського персоналу та інших спеціалістів, стимулюванню їх до виконання поставлених завдань із нарощування потенціалу та розвитку підприємства;
- змінам, оновленню організаційної структури системи менеджменту, пошуку та застосуванню новітніх методик в управлінні підприємством;
- удосконаленню маркетингової політики, перегляду асортименту реалізованої продукції, упровадженню

нових видів виробів, технологій виробничого процесу (активізація інноваційних проєктів);

– побудові досконалої системи інформаційного забезпечення для підвищення результатів виконання функцій структурними елементами системи управління;

– пришвидшенню темпів оборотності власного капіталу, пошуку можливостей зростання його величини;

– обранню критеріїв та системи оцінювання ресурсно-фінансового потенціалу, аналізу факторів впливу на розвиток можливостей підприємства та ін.

Висновки. Досліджуване питання щодо методів та підходів формування організаційно-економічного меха-

нізму ресурсно-фінансового потенціалу промислового підприємства характеризується зворотним зв'язком, тобто прямою залежністю одержаних результатів від прийнятих управлінських рішень та заходів. Методологія формування ресурсно-фінансового потенціалу промислових підприємств повинна складатися із методів, що водночас є вирішальними чинниками створення, використання та посилення економічного потенціалу. Тому дослідження питань визначення особливостей формування потенціалу підприємства як цілісної системи, якій властиві певні рівні та взаємозв'язки, є актуальними та вимагають подальшого доопрацювання.

Список використаних джерел:

1. Пипенко І.С. Потенціал підприємства як об'єкт управління / І.С. Пипенко // Економіка транспортного комплексу. – 2015. – Вип. 26. – С. 89–105.
2. Андреева Є.Л. Механізм формування організаційно-управлінського потенціалу конкурентостійкості підприємств машинобудування / Є.Л. Андреева // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка. – 2014. – Вип. 2 (43). – С. 28–32.
3. Чукіна І.В. Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств [Текст] / І.В. Чукіна // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 3. – С. 230–236.
4. Слободян Н.Я. Теоретичні засади організаційно-економічного механізму функціонування підприємств. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4484/1/THEORETICAL%20ASPECTS.pdf>
5. Пан М.П. Конспект лекцій з дисципліни «Управління потенціалом підприємства» (для студентів 5 курсу денної і заочної форм навчання спеціальності 7.03050401 та 8.03050401 «Економіка підприємства») / М.П. Пан, В.І. Торкатюк, О.С. Вороніна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 159 с.
6. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посібник / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
7. Шабатура Т.С. Методологічне забезпечення реалізації фінансового потенціалу підприємства аграрного виробництва [Текст] / Т.С. Шабатура, Н.В. Лагодієнко // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль: «Економічна думка», 2015. – Том 19. – № 3. – С. 101–106.
8. Михальченко О.А. Управління конкурентоспроможним потенціалом авіабудівних підприємств в умовах глобалізації / О.А. Михальченко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль : «Економічна думка», 2014. – Том 18. – № 2. – С. 182–187.
9. Кузьменко О.В. Обґрунтування методичних підходів до оцінки ресурсного потенціалу підприємства / О.В. Кузьменко // Економічний нобелівський вісник. – 2014. – № 1 (7). – С. 280–286.

Анотація. В статті раскрыт процесс взаимосвязи субъекта и объекта управления ресурсно-финансовым потенциалом предприятия. Определена совокупность свойств потенциала хозяйствующего субъекта. Рассмотрены существующие научные подходы к определению организационно-экономического механизма как элемента экономической системы. Определены методы, проблемы, задачи формирования организационно-экономического механизма ресурсно-финансового потенциала промышленного предприятия.

Ключевые слова: потенциал, организационно-экономический механизм, методы построения механизма.

Summary. The process of interconnection of the individual and the object of management by resource financial potential of enterprise. Defined the totality of potential attributes of entity. The existing scientific approaches to determining the organizational and economic mechanism as part of the economic system. Disclosed in this work, the methods, problems, tasks of forming the organizational economic mechanisms of resource financial potential of industrial enterprise are generalized.

Key words: potential, organizational economic mechanisms, methods of mechanisms' construction.